

M. LACKOVIĆ

POVEĆANJE PROIZVODNJE PŠENICE ZNAČAJAN ČINILAC U BORBI ZA EKONOMSKU STABILIZACIJU

U V O D

Naše tradicionalno jesensko savjetovanje o proizvodnji pšenice, održavamo u prvoj godini tekućeg srednjoročnog plana društveno-ekonomskog razvoja, s jasno zacrtanim i ambicioznim zadacima u proizvodnji hrane u SRH.

Ovi zadaci kvantificirani su u Društvenom dogovoru o razvoju agrokompleksa SRH (a bit će sastavni dio Društvenog dogovora na nivou SFRJ).

Proizvodnja žitarica (a posebno pšenice) zbog svoga značenja, mogućnosti proizvodnje i utjecaja na deviznu bilancu, ima posebno mjesto u ovom dokumentu.

Većina društveno-političkih zajednica u našoj Republici i OUR-a iz djelatnosti proizvodnje, prerade i prometa utvrdila su svoje konkretne zadatke polazeći od Akcionog programa SKH i svojih mogućnosti. Dogovore i zaključke s mnogobrojnih sastanaka treba u ovom trenutku i na ovom segmentu poljoprivredne proizvodnje, provesti u praksu i ostvariti plan jesenje sjetve ozimih usjeva i u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu.

Stanje u poljoprivredi koje je prikazano i ocijenjeno u materijalima 12. sjednice CK SKH koncem 1980. god.: »— stope rasta u poljoprivredi ili stagniraju ili su nedopustivo niske. . .

— na tržištu hrane vladaju krizna stanja i nestašice ključnih proizvoda. Prisutne su i proturječnosti između proizvođača sirovina i prerađivača, i proizvođača i potrošača. . .« itd.

i danas se ponavlja i aktivizira posebno u proizvodnji i na tržištu pšenice.

Jedan od bitnih pravaca prevladavanja sadašnjeg stanja u proizvodnji pšenice mora biti mijenjanje postojećih proizvodnih odnosa. Interes proizvođača i prerađivača pšenice i brašna, poslovnih banaka, te prometnih organizacija i potrošača mora se iskazati realnim pristupom i ravnopravnošću učešća u dogovaranju modela dugoročne suradnje. Na tom pravcu se treba boriti za dosljednu primjenu koncepcije udruživanja rada i sredstava na principima zajedničke proizvodnje, zajedničkog prihoda i zajedničkog dohotka. Na ovakvom modelu treba proširivati površine pod pšenicom, uređivati nove površine, koristiti površine individualnog proizvođača, uključivati suvremena dostignuća nauke i prakse i povećavati prinose. Zadržavanje starih kupoprodajnih odnosa i stalan pritisak na cijene vode nas u još težu situaciju u odnosu na osiguranje potreba potrošnje.

Mirko LACKOVIĆ, direktor Poslovne zajednice organizacija udruženog rada za proizvodnju, smještaj, promet i preradu žitarica i brašna »ZITOZAJEDNICA« ZAGREB

Tabela 1 — Površine, proizvodnja i prinosi pšenice u SR Hrvatskoj

Godina	Površine (000 ha)	Index	Ukupna pro- izvodnja (tona)	Index	Prosjeh. prinos (t/ha)	Index	Ukupan ot- kup (tona)	Učešće otkupa u % od proiz- vodnje
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1971.	403	100	1.214.680	100	3,03	100	544.000	44,7
1972.	394	98	1.017.080	83,7	2,58	85	510.000	50,1
1973.	347	86	988.650	81,4	2,84	94	450.000	45,5
1974.	394	98	1.416.370	116,6	3,59	118	700.000	49,4
1975.	293	73	782.770	64,4	2,67	88	372.000	47,5
1976.	369	92	1.342.980	110,6	3,63	120	680.000	50,6
1977.	343	85	1.170.580	96,4	3,41	113	590.000	50,4
1978.	367	91	1.157.140	95,3	3,15	104	477.000	41,2
1979.	335	83	1.039.000	85,5	3,10	102	458.000	44,1
1980.	343	85	1.125.400	92,6	3,27	108	540.000	48,0
1981.*	282	70	857.000	70,5	3,02	99,7	400.000	46,6
Prosjek								
71 — 81.	352		1.101.060		3,13			

* U nedostatku službenih statističkih podataka koristimo se procjenom.

Tabela 2 — Površine, proizvodnja i prinosi pšenice u SR Hrvatskoj
DRUŠTVENA GOSPODARSTVA

Godina	Površine (000 ha)	Index	Ukupna pro- izvodnja (tona)	Index	Prosječ. prinos (t/ha)	Index	Ukupan ot- kup (tona)	Učešće otkupa u % od proiz- vodnje
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1971.	95	100	428.320	100	4,52	100	352.000	82
1972.	99	104	449.630	105	4,53	100	368.000	82
1973.	73	77	328.300	77	4,48	99	263.000	80
1974.	103	108	571.620	133	5,53	122	460.000	81
1975.	60	63	242.790	57	4,05	90	203.000	84
1976.	98	103	560.440	131	5,69	126	455.000	81
1977.	91	96	462.360	108	5,07	112	400.300	86
1978.	102	107	461.900	108	4,54	100	358.500	78
1979.	96	101	477.700	111	4,88	108	361.000	76
1980.	96	101	445.400	104	4,64	103	360.000	81
1981.	79	83	361.600	84	4,53	100	287.000	80
Prosjeak								
71 — 81	90,1		435.460		4,83			

*Tabela 3 — Površine, proizvodnja i prinosi pšenice u SR Hrvatskoj
INDIVIDUALNA GOSPODARSTVA*

Godina	Površine (000 ha)	Index	Ukupna pro- izvodnja (tona)	Index	Prosječ. prinos (t/ha)	Index	Ukupan ot- kup (tona)	Učesće otkupa u % od proiz- vodnje
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1971.	308	100	786.360	100	2,56	100	192.000	24,4
1972.	295	96	567.450	72	1,93	75	142.000	25,1
1973.	274	89	660.350	84	2,41	94	187.000	28,3
1974.	291	94	844.750	107	2,90	113	240.000	28,4
1975.	233	76	539.980	69	2,32	91	169.000	31,3
1976.	271	88	782.540	99	2,89	113	225.000	28,8
1977.	252	82	708.220	90	2,81	110	188.700	26,7
1978.	265	86	695.240	88	2,62	102	118.500	17,0
1979.	239	78	568.480	72	2,38	93	97.000	17,0
1980.	247	80	679.600	86	2,74	107	180.000	26,5
1981.	203	66	514.800	65	2,43	95	113.000	22,0
Prosjek 71 — 81.	261		667.980		2,56			

Tabela 4

Zajednica općina	1971	1976.	1980.	1981.	1971.	1976.	1980.	1981.	1971.	1976.	1980.	1981.
Bjelovar												
— društveni	9.939	8.417	10.771	6.349	45,1	47,8	41,6	39,1	44.870	40.234	44.833	24.843
— individual.	79.500	65.643	58.377	47.716	27,0	33,0	27,3	23,0	214.650	74.060	159.369	110.059
Ukupno:	89.439	74.060	69.148	54.065	29,0	34,7	29,5	25,0	259.520	256.856	204.195	134.902
Osijeck												
— društveni	76.880	82.111	78.199	67.407	46,2	59,4	48,0	47,0	355.140	487.740	375.313	316.657
— individual.	90.140	78.002	71.016	55.088	30,4	38,7	34,0	32,4	274.020	301.620	241.187	178.394
Ukupno:	167.020	160.113	149.215	122.495	37,6	49,3	41,3	40,4	629.160	789.360	616.500	495.045
Sisak												
— društveni	—	1.628	888	368	—	38,2	34,4	28,0	—	6.220	3.840	3.835
— individual.	—	21.762	14.575	16.063	—	20,6	20,2	16,9	—	43.960	41.808	27.084
Ukupno:	—	22.380	15.463	17.431	—	21,9	20,9	17,7	—	50.180	45.648	30.919
Varaždins												
— društveni	1.990	1.741	1.570	1.354	48,6	52,2	43,6	44,0*	8.699	8.950	6.845	5.957
— individual.	19.890	19.103	18.050	15.434	28,1	30,8	26,9	29,0	55.780	58.840	48.542	44.759
Ukupno:	20.680	20.844	19.620	16.788	29,8	32,6	28,2	30,2	64.450	67.790	55.387	50.716
Zagreb												
— društveni	—	1.973	2.676	1.602	—	37,1	36,0	32,5	—	7.320	9.653	5.206
— individual.	—	26.024	30.269	23.114	—	28,2	29,3	26,1	—	73.390	88.819	60.327
Ukupno:	—	27.997	32.945	24.716	—	28,8	29,9	26,6	—	80.710	98.472	65.534

Za brže razrješavanje aktualnih problema u proizvodnji, preradi i prometu pšenice i proizvoda od pšenice i brašna i ostvarivanje zadataka utvrđenih u srednjoročnom planu moraju se u prvom redu uspostaviti i održati realni pariteti cijena pšenice s drugim poljoprivrednim kulturama i to u proizvodnji i finalizaciji tj. vodoravno i okomito. Napuštanjem sistema parcijalnog rješavanja gdje se pojedinim dijelovima udruženog rada, u jedinstvenom reprodukcijском ciklusu, administrativno ograničava dohodak i stavlja ih se u neravnopravan položaj u udruživanju rada i sredstava, otvorile bi se nove mogućnosti dohodovnog povezivanja proizvodnje i prerade, kako unutar OOUR-a i RO, tako i potrošačkog područja s proizvođačima pšenice društvenog i individualnog sektora.

Stanje i problemi dosadašnje proizvodnje pšenice

Pogled na protekli desetogodišnji period proizvodnje pšenice u našoj Republici prikazuje se u tabelama koje pored kretanja površina, proizvodnje, prinosa i otkupa istovremeno odražavaju i aktualne probleme.

Iz navedenih podataka se može zaključiti sljedeće:

1. a) ukupne sjetvene površine stalno opadaju s jačom tendencijom na individualnom sektoru
 - b) ukupna proizvodnja jako oscilira, a posljednjih nekoliko godina pokazuje blagi pad
 - c) prosječni prinosi ne pokazuju zamjetan napredak u korištenju proizvodnih potencijala domaćih selekcija da bi mogli nadoknaditi opadanje sjetvenih površina
 - d) ukupan otkup pšenice ovisi o paritetu cijena pšenice i kukuruza i kreće se od 41,2% (1978) do 50,6% (1976) od ukupne proizvodnje, što znači da u sadašnjim uvjetima samo visoka proizvodnja osigurava otkup dovoljnih količina za podmirenje potreba potrošnje.
2. Proizvodnja pšenice na društvenim gospodarstvima karakterizira uz manje opadanje površina nizak prosječni prinos koji se »stabilizira« posljednjih godina na oko 4,6 t/ha, što je za 1,0 t/ha niže od rekordne 1976. godine.

Otkup s društvenog sektora kreće se od 76 do 86% proizvedenih količina (ostalo je sjemenska roba).

3. Individualni sektor je smanjio svoje površine u prosjeku za 50.000 ha. Danas, realno procjenjujući površine pod pšenicom na ovom sektoru morale bi se stabilizirati na oko 240—250.000 ha. Prosječni prinosi variraju po godinama od 1,93 do 2,0 tona/ha.

Prosjek ostvarenih prinosa za promatrano razdoblje zaostaje za prinosima u društvenom sektoru za 2,2 t/ha, što je najveća rezerva za povećanje ukupne proizvodnje pšenice. Otkup pšenice s individualnog sektora ovisi o cijenama pšenice, stimulacijama i cijenama kukuruza, pa je razumljivo da se on kreće od 17,0 do 31,3% od njegove ukupne proizvodnje.

4. Uspoređujući ostvarene rezultate u 1981. godini s prethodnim godinama može se konstatirati slijedeće:

- prosječni prinos ostao je na nivou 1971. g. iako su površine smanjene za oko 120.000 ha;
- nedostatak dovoljnih količina repromaterijala u sjetvi i vremenske prilike u toku vegetacije, jedan su od uzroka ovako slabih rezultata i
- nedovoljnom proizvodnjom i prosječnim otkupom neće se moći zadovoljiti potrebe potrošnje, pa će se ponovo morati uvoziti potrebni manjkovi za potrošnju.

Osvnmemo li se na ostvarenje proizvodnje pšenice na području ZO Bjelovar, Osijek, Sisak, Varaždin i Zagreb na koje otpada 83% ukupne proizvodnje (tabela 4) zapažamo slijedeće:

- U svim regijama opadaju zasijane površine i prinosi. (Izuzetak je 1981. g. — radi poznatih razloga — a uspoređena je proizvodnja i prinosi 1971 — 1981).
- Proizvodne površine na području Bjelovara porasle su na društvenom sektoru za 8,3%, a prinos je smanjen za 0,35 t/ha. Istovremeno smanjene su površine na individualnom sektoru za 26,5%, a prinos je ostao na nivou 1971. godine.

Na ovom području otkupljeno je u 1980. g. 67.470 tona pšenice, što čini 32,6% proizvedene količine ili 67% potreba prerađivačke (mlinske) industrije ove Zajednice općina.

U Slavonsko-baranjskoj regiji povećanje zasijanih površina na društvenom sektoru iznosi 1,7%, a povećanje prinosa 0,2 t/ha. Na individualnom sektoru došlo je do smanjenja površina za 21,2% uz povećanje prinosa za 0,83 t/ha. U 1980. g. otkupljeno je u ovoj regiji 64% od ukupno proizvedene pšenice.

— Za područje Siska i Zagreba ne raspoložemo podacima za 1971. g. U ove dvije zajednice općina značajan je pad zasijanih površina i prinosa. Otkup je na ovom području vrlo mali i iznosi svega oko 8,5 % od proizvedenih količina u 1980. g. Otkupljene količine podmiruju potrebe mlinova na ovom području sa samo 11 %.

— Na području ZO Varaždin zasijane površine u 1980. g. smanjene su prema 1971. za 12,2 % a prinosi su manji za 0,5 t/ha. Od proizvedenih količina otkupljeno je 30,5 % što podmiruje potrebe prerade gotovo 40 %.

— Ocjenjujući postignute rezultate može se konstatirati da se u svim ZO mogu i moraju postizati daleko bolji rezultati. Mogućnosti za značajno unapređenje nalaze se u ZO Bjelovar, Sisak i Zagreb. Rješenja za ova područja treba tražiti u izmjeni sortimenta, većim površinama i boljoj organizaciji proizvodnje. Suradnjom naučnih institucija, organizatora proizvodnje i proizvođača te korisnika pšenice, osigurala bi se veća proizvodnja, veći otkup i najjeftinija sirovina za mlinsku industriju s ovih područja te manji pritisak na Slavoniju i Baranju.

Polazeći od ostvarenih rezultata i mogućnosti za proizvodnju očito je da u današnjim uvjetima proizvodnja pšenice nije i ne može ostati samo problem ratara. Ona mora postati uz ratare i briga prerađivačkih i prometnih organizacija, poslovnih banaka, organiziranih potrošača i njihovih DPZ-a, te naučnih i stručnih institucija. Samo zajednička ulaganja u proizvodnju i u proširenje i uređenje površina radi ostvarenja visokog dohotka na osnovi visoke proizvodnje i visoke produktivnosti rada te raspodjela dohotka prema pojedinačnom učešću sudionika mogu osigurati trajan interes proizvođača društvenog sektora i organiziranih i udruženih individualnih proizvođača pšenice da se stabiliziraju (i povećaju) površine pod pšenicom i povećaju prinosi na bazi novih produktivnijih domaćih i stranih sorata.

PLAN SJETVE PŠENICE

Zbog nestabilne i nedovoljne proizvodnje i povećane potrošnje pšenice, već niz godina smo prisiljeni uvoziti određene količine pšenice za podmirenje potrošnje, što ima ozbiljne negativne posljedice na deviznu bilancu zemlje. U sadašnjoj veoma teškoj, ekonomskoj (i posebno deviznoj) situaciji ne smijemo dozvoliti da se dovodimo u teškoće i s onim sirovinama za koje imamo sve uvjete da ih dovoljno proizvodimo. (Uvoz pšenice predstavlja za nas neprihvatljivu činjenicu i teški udarac mjerama ekonomske stabilizacije).

Ostvarenje povećanog plana jesenje sjetve pšenice u cijeloj zemlji predstavlja prvorazredni zadatak za sve činioce koji mogu pridonijeti da se stvore sve materijalne i druge pretpostavke za potpuno izvršenje ovog zadatka.

U saveznim organima se ocjenjuje da ukupna proizvodnja od 5,9 milijuna tona pšenice može osigurati potrebne tržišne viškove, koji bi zemlju oslobodili od uvoza pšenice u 1982. godini. Za ovu proizvodnju trebalo bi zasijati pšenicom najmanje 1,636.000 ha u SFRJ.

Program proizvodnje pšenice u SR Hrvatskoj, utvrđen u širim konsultacijama tokom mjeseca srpnja i kolovoza, koncipiran je tako da predstavlja najveći mogući doprinos rješenju općejugoslavenske bilance u 1982. godini.

Prema ovom programu, kojeg je prihvatilo i Izvršno vijeće Sabora, trebalo bi zasijati pšenicom slijedeće površine i ostvariti proizvodnju u 1982. godini:

Sektor	ha	tona/ha	proizvodnja u tonama
Društveni	105.000	5,2 — 5,5	546 — 577.500
Individualni	245.000	2,8 — 2,9	686 — 710.500
UKUPNO:	350.000 ϕ		1,232 — 1,288.000

Predviđene površine na društvenom sektoru su samo za 1,9 % veće od dosad najvećih zasijanih 1974. god. (103.000 ha). Na području regije Slavonije i Baranje na društvenom sektoru bi trebalo zasijati 85—86.000 ha, a na području regije Bjelovar 12,5 — 13.000 ha. Sva ostala područja u SRH zasijala bi na društvenom sektoru 7 — 8.000 ha.

Navedeni obim i struktura sjetve pšenice realizacijom procjene proizvodnje od 1,2 do 1,3 milijuna tona omogućavaju otkup tržišnih viškova, koji podmiruju potrebe potrošnje u SR Hrvatskoj, ali ne i ozbiljnijeg dijela potreba za druge SR i SAP.

MATERIJALNE PRETPOSTAVKE ZA OSTVARENJE PROGRAMA JESENSKE SJETVE PŠENICE

Ozbiljnost zadatka sjetve pšenice nametnula je potrebu maksimalnog rješavanja svih predsjetvenih problema. U ovim rješenjima može se konstatirati da je:

a) Uvoz neophodnih rezervnih dijelova riješen u opsegu mogućeg izdvajanja deviznih sredstava i davanja avansa na ime izvoza kukuruza ili drugih roba,

b) za uvoz sredstava za zaštitu ili komponenata za njihovu proizvodnju osigurana su određena devizna sredstva, ali će trebati dodatnog napora da se izvozom roba osigura i ostatak potrebnih sredstava.

c) Cjelovite potrebe na mineralnim gnojivima koje iznose 296.500 tona osiguravaju se preko:

— INA—KUTINA za razdoblje 7/12 mjesec	192.200 t
— proizvođači van naše Republike	50 — 60.000 t
— uvoz	40 — 50.000 t

Devizna sredstva za uvoz manjka gnojiva dijelom se koriste iz do sada neostvarenih prava, a rješavaju se izvori za preostale potrebe. Budući da je zahtjev INE—KUTINA povoljno riješen, osigurana je pretpostavka da će ona pravodobno izvršiti remont i obaveze isporuke dogovorenih i još većih količina umjetnih gnojiva do konca ove godine.

d) Što se tiče sjemena pšenice osigurano je cca 55.000 tona, što odgovara do sada uobičajenim plasmanom za potrebe sjetve.

Bitka za ovogodišnju jesenju sjetvu pšenice i za veću proizvodnju je i bitka da se uhvati korak sa programiranom proizvodnjom pšenice u srednjoročnom planu i Društvenom dogovoru. Dosljednom primjenom suvremenih znanstvenotehničkih dostignuća i osiguranju drugih pretpostavki, kako materijalnih, tako i iz domene društveno-ekonomskih odnosa, trebalo bi u 1985. g. dostići prosječan prinos pšenice na društvenom sektoru od blizu 6,0 t/ha i na individualnom sektoru od 3,7 t/ha, odnosno ukupnu proizvodnju od 1.550.000 tona.

ULOGA ZNANOSTI I STRUKE U POVEĆANJU PROIZVODNJE PŠENICE

Naši znanstveni radnici stvorili su zadnjih deset godina više od 80 novih visokorodnih sorata pšenice (od kojih samo desetak pokriva najveći dio sjetvenih površina), a radi se na dobivanju niza novih kreacija. Biološki potencijali novijih sorata pšenice prelaze 8,0 t/ha, a neke sorte imaju već sada biološki potencijal i 10,0 t/ha. Postignuti rezultati u korištenju stvarnih potencijala sorata ne mogu nas zadovoljiti.

Ovdje se danas moramo zapitati: koji su to ograničavajući faktori u razvojnom istraživanju i primjeni znanosti u praksi, da se zadnjih godina stagnira u prinosima?

Veliko saznanje poslijeratne znanosti i prakse je, da se najveći prinosi dobivaju velikim i gustim populacijama po jedinici površine, u kojima se najekonomičnije iskorištava hrana, voda i svjetlo. To saznanje ne koristimo dovoljno ni u makropokusima ni u širokoj proizvodnji.

Poznato je da je veoma teško u jednoj sorti ujediniti veći broj pozitivnih svojstava, pa je nužno putem makropokusa s različitim sklopovima i gnojidbom utvrditi regionizaciju sorata.

Znanstveni rezultati ne mogu dovesti do povećanja proizvodnje, ako nisu našli široku primjenu u praksi. Prošla su vremena u suvremenom svijetu, kada je jedna sorta ili tehnologija korištena u proizvodnji deset ili više godina. Tamo gdje ima osposobljenog nosioca razvoja s razvijenom stručnom službom unutar ili van radne organizacije, sorte i tehnologija se mijenjaju za 5 — 7 godina, a potencijali sorti koriste se i do 70%. Gdje nema osposobljenog nosioca razvoja sa svojom stručnom službom ili službom u funkciji nosioca razvoja, desetak i više godina se ne mijenjaju sorte ni tehnologija, pa i proizvodnja stagnira ili opada. Takav je slučaj u najviše općina u SR Hrvatskoj.

Bilo bi nužno da se dio namjenske premije za pšenicu, dio od prodajne cijene sjemena, gnojiva i drugog repromaterijala odvaja za financiranje stručnih službi u radnim organizacijama i zadrugama ili u institucijama, koje se bave problematikom proizvodnje pšenice. Daljnji izostanak struke na programu pšenice i dalje će uzrokovati smanjeno korištenje potencijala sorte, a time i nedovoljnu produktivnost i nisku proizvodnju.

Na podizanju proizvodnje i produktivnosti kod pšenice neophodno je, dakle, udružiti pored ostalih subjekata znanost i stručnu djelatnost s proizvodnjom i to na dohodovnoj osnovi čime će se osigurati razvoj struke, znanosti i proizvodnje.

UDRUŽIVANJE ZEMLJIŠTA NA OSNOVI RENTE ZA PROIZVODNJU PŠENICE

U dosadašnjim odnosima s individualnim proizvođačima, zadruge i drugi oblici društvenih gospodarstava održavali su uglavnom, u proizvodnji pšenice, tipične kupoprodajne odnose. Nema značajnijih akcija na istinskom udruživanju rada i sredstava radnika i seljaka.

Za ostvarenje planiranih prosječnih prinosa pšenice od 3,7 t/ha u 1985. god. na posjedima individualnih proizvođača, u praktičnoj politici i suradnji treba izmijeniti odnose i realizirati stavove iz akcionog programa SKH o otvaranju procesa udruživanja individualnih proizvođača i njihovih parcela za određene proizvodnje.

Udruživanjem zemlje individualnih vlasnika u žitna polja postizat će se racionalizacija u tehnologiji i tehnici i veći dohodak iz kojeg bi se jedino mogla isplaćivati privlačna renta. Osnova za davanje ove rente za zemlju staračkih domaćinstava, zemlju radnika i zemlju onih koji ju udružuju u žitna polja, nalazi se u većoj proizvodnji i uštedama energije i sredstava rada te u povećanju obradivog zemljišta po zaposlenom u društvenom sektoru.

Prema kategorijama zemljišta u Slavoniji nude rentu od 650 za petu kategoriju zemlje do 1500 kg pšenice za hektar udružene zemlje. Stručno je elaboriran pristup udruživanja zemljišta individualnih vlasnika prema prilikama u tri osnovna oblika, i to:

1. Udruživanje parcela individualnih poljoprivrednika u blokove, a u cilju racionalnijeg korištenja mehanizacije, bolji transfer znanosti, veću produktivnost i dohodak na žitnom polju. U tom polju će biti i oni koji ulažu svoj rad i sredstva i oni koji ulažu zemlju na osnovi rente.

2. Udruživanje zemlje putem rente na trajnim osnovama uz društvene blokove i s pristankom vlasnika na mjeru arondacije.

3. Udruživanje zemljišta staračkih domaćinstava uz doživotnu naknadu s time da nakon toga postaje društveno vlasništvo. Naknada staračkim domaćinstvima po hektaru u slučaju Vukovara iznosi od 1195 do 1418 dinara mjesečno ili godinje od 14.335 — 17.011 dinara, a prema godinama starosti vlasnika zemlje.

Tri navedena oblika udruživanja zemljišta individualnih proizvođača realna su osnova bržeg povećanja prinosa pšenice i na privatnim parcelama, ali taj proces mogu nositi samo osposobljeni nosioci razvoja.

U proizvodnji pšenice prosječni prinos takmičara iz klubova »50« zadnjih deset godina iznosio je 4,86 t/ha, s rekordnim prinosom od 7,418 t/ha. Prosječni prinos 1200 takmičara u 1980. g. iznosio je 4,65 t/ha. Na regiji Osijek takmičari su ostvarili 1980. g. 4,14, Bjelovar 4,06, Zagreb 3,52 t/ha.

Članovi »Klubova 50« dosad su služili ostalim poljoprivrednicima za primjer u primjeni novih sorata, tehnike, tehnologije, a i ekonomike u proizvodnji pšenice.

Individualni sektor SRH sigurno neće povećavati površine pod pšenicom, pa je najbrži put do većeg tržišnog viška pšenice organiziranje što većeg broja takmičara u svakoj zadrugi ili osnovnoj organizaciji kooperanata.

U nastojanju da se bolje iskoriste kapaciteti individualnog sektora za postizanje planiranih ciljeva u proizvodnji pšenice do 1985. g., moramo se orijentirati na organiziranost proizvodnje i visoke prinose na 80—100.000 ha individualnog sektora. Obuhvaćanje ovih površina raznovrsnim oblicima društveno-ekonomskih odnosa putem stimulacije, udruživanja, takmi-

čenaž i dr. osiguranjem sortnog sjemena, mineralnih gnojiva, zaštitnih sredstava i rezervnih dijelova možemo ostvariti znatno veće prinose pšenice i znatno veći tržišni višak.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je najveći dio dugogodišnjih kooperanata i takmičara za visoke prinose, predavao svoje tržišne viškove prerađivačkim OUR-a, a da je veći dio individualnih proizvođača koji je kupovao i na kredit uzimao sjeme, umjetna gnojiva, zaštitna sredstva, češće izbjegavao prodavati tržišne viškove pšenice u žetvi ili je predavao toliko da polmiri dug zadruzi ili OUR-a za kooperaciju. Dio tržišnih viškova u nekim područjima Republike ostavlja se i čeka višu cijenu ili se nenamjenski troši.

U sadašnjim ekonomskim uvjetima nije više održivo stanje u kome društvena zajednica deviznim sredstvima osigurava individualnom proizvođaču dio gnojiva, gorivo, rezervne dijelove i zaštitna sredstva i na kraju ipak mora osigurati još i devize za uvoz pšenice da bi kruhom i brašnom snabdijevala mnoge individualne proizvođače, koji zadržavaju svoju pšenicu i nenamjenski je troše.

Rješenje je, dakle, u osiguranju goriva, rezervnih dijelova, mineralnih gnojiva, sjemena i zaštitnih sredstava i stručne službe za visoku proizvodnju, ali i obaveza predaje tržišnih viškova pšenice. To traže već duže vremena organizirani individualni proizvođači kooperanti u Baranji i drugim područjima, koji su sve svoje tržišne viškove godinama predavali prerađivačkim organizacijama i upozoravali na špekulaciju onih koji se tako ne ponašaju.

Kruhom i brašnom od uvozne pšenice snabdijeva se ne mali broj seljačkih domaćinstava koji svoju pšenicu čuvaju ili je nenamjenski troše. Bilo bi normalno i u duhu borbe za stabilizaciju da svaki proizvođač pšenice, koji se snabdijeva kruhom i brašnom u društvenim prodavaonicama daje pšenicu za ove proizvode.

KUKURUZ KAO FAKTOR U PROIZVODNJI PŠENICE

Nestabilna i društveno neorganizirana proizvodnja kukuruza i drugih krmnih kultura ima velikog utjecaja na proizvodnju pšenice.

Orijentacija govedarstva na ishranu suhim zrnom kukuruza (nabavljenog od proizvođača koji uglavnom gledaju svoje dohodovne interese), vrlo je skupa, jer stalno traži sve više neopravdano skupe hrane, koja i dalje manjka, bez obzira na stalan rast cijena.

Površine pod kukuruzom rastu (na štetu površina pod pšenicom), ali se zajedništvo ratara i stočara teško ostvaruje, na štetu veće i jeftinije proizvodnje mesa, manje proizvodnje pšenice, pa čak i smanjenje plodnosti tla, zbog odsutnosti šireg plodoreda.

Ovogodišnje površine u društvenom sektoru pod šećernom repom, sunčokretom, sojom i uljanom repicom, osiguravaju ove jeseni sjetvu pšenice, raži i ječma na 64.000 ha u optimalnom roku. Ovo znači da će pšenica i

ove jeseni doći čak na oko 40% planiranih površina iza kukuruza, ili možda dio iza pšenice. Suprotna je situacija na individualnom sektoru, gdje pšenica dolazi na 65% površina iza kukuruza. Ovo ukazuje na veliko značenje proizvodne orijentacije kod kukuruza. Radi ostvarenja plana sjetve pšenice, neophodno je što prije skinuti kukuruz s njiva. Ovdje nam velika pomoć može biti novi način spremanja kukuruza konzerviranjem spontanim vrenjem. Stočarske farme mogu već sa 40% vlage zrna kukuruza spremirati sve svoje potrebe na kukuruзу u različite silose.

Postupci siliranja omogućuju nam da na vrijeme zasijemo pšenicu, a da stočarstvo dobije visokokvalitetan i do 20% jeftiniji kukuruz (nije za tržište).

U posljednje vrijeme kreće namjenska proizvodnja kukuruza ranih hibrida za suho zrno, a kasnijih za silažu. Uz bolje ekonomske efekte u proizvodnji i kukuruza i mesa oslobađa se zemljište za pšenicu, što bi na novoj komplementarnoj osnovi sa stočarstvom i kukuruzom moglo osigurati izvršenje planova sjetve u optimalnim rokovima i očekivanom proizvodnjom.

Praksa prošlogodišnjih siliranja uz velike društvene farme goveda i svinja ukazuju na to, da se potrebne količine kukuruza za vlastito stočarstvo mogu podmiriti otkupom klipa ili zrna od poljoprivrednika bez stočarstva.

U nedostatku međuzavisnosti proizvodnje i dohotka ratara i stočara neće se stabilizirati cijena kukuruza, i dalje će diktirati stalno neopravdano povišenje cijena za pšenicu i druge ratarske proizvode, osnovno je dakle pitanje veće proizvodnje pšenice, vezano na rješavanje problema veće namjenske proizvodnje i potrošnje kukuruza. Relativno male društvene površine pod kukuruzom nameću potrebu udruživanja proizvodnje individualnih proizvođača kukuruza, a suvremena rješenja u spremanju mogu osigurati i stabilne cijene, dovoljno hrane i pravovremeno oslobađanje površina za sjetvu pšenice.

I na kraju umjesto zaključaka da ponovimo bitne konstatacije i opredjeljenja:

1. Na liniji borbe za ekonomsku stabilizaciju, moramo povećanjem proizvodnje pšenice i podmirenjem potreba domaće potrošnje, rasteretiti devizni platni bilans stavke za uvoz pšenice i stvarati pretpostavke za njen izvoz.
2. Glavni problemi bržeg povećanja proizvodnje pšenice nalazi se u stagnaciji širenja društvenih površina i u nedovoljnoj društveno-organiziranoj proizvodnji na individualnim gospodarstvima.
3. Proizvodnja pšenice i njeno povećanje mora postati zajednička stvar proizvođača sirovina društvenog i privatnog sektora, OUR-a prerađivača i prometa pšenice i brašna, poslovnih banaka, organiziranih potrošača i njihovih DPZ-a.

4. Moramo širiti i unapređivati društveno-organiziranu proizvodnju na privatnom posjedu udruživanjem parcela u žitna polja na osnovi udruživanja rada i sredstava, davanjem odgovarajuće rente i drugim oblicima boljeg korištenja kapaciteta privatnog sektora, te širenjem organizacije takmičara »Klubova 50« i podizanjem prinosa po jedinici površine.
5. Ugovaranje proizvodnje i prodaje tržišnih viškova pšenice sa individualnim proizvođačima, moramo povezati osiguranjem umjetnih gnojiva, rezervnih dijelova, zaštitnih sredstava i drugog repromaterijala, kako pšenica ne bi i dalje bila predmet špekulacija i nenaumnjenskog trošenja.
6. Biološki potencijali sorata pšenice dostižu 10 tona i više po hektaru, a mi već više godina stagniramo između 4,5 i 5,5 t/ha. Za novi skok u prinosima na 8 t/ha moramo napustiti desetgodišnju tehnologiju, s nedovoljnim brojem biljaka po m² i osiromašenjem plodnosti tla.
6. Ekonomski interes proizvođača pšenice mora se bazirati na visokom dohotku na osnovi visokih prinosa i racionalne proizvodnje, te realnih pariteta. Povećanje efikasnosti rada i prinosa (a ne samo cijena) uz visoki dohodak proizvođača i drugih izravnih učesnika i proizvodnji mora postati trajan motiv za bolje korištenje znanosti, struke, kapaciteta zemljišta, biljaka, strojeva i drugog da bi se postigli ciljevi postavljeni u srednjoročnom planu.